

MULTIGRAMOTNOST JAKO VÝZVA PRO VÝUKU ČESKÉHO JAZYKA: POHLED UČITELŮ V PŘEDBĚŽNÝCH DATECH

MULTILINGUALISM AS A CHALLENGE FOR TEACHING THE CZECH LANGUAGE: TEACHERS' PERSPECTIVES IN PRELIMINARY DATA

Tereza Ptáčková, Klára Hlobilová

Katedra českého jazyka a literatury, Pedagogická fakulta, Univerzita Palackého, Olomouc

Abstrakt

Príspevok predstaví predbežné výsledky kvantitatívnej časti smiešaného výzkumu zaměřeného na subjektivní teorie učitelů českého jazyka spojené s multigramotností, který slouží jako pilotáž mého disertačního výzkumu. Kvantitativní část zkoumá míru znalosti tohoto pojmu, jeho obsahové vymezení a deklarované způsoby, jimiž učitelé multigramotnost rozvíjejí ve výuce. Dosavadní analýza naznačuje, že multigramotnost není v českém prostředí jednoznačně uchopena a bývá spojována spíše s dílčími gramotnostmi či digitálními dovednostmi. Současně se objevují náznaky intuitivního využívání multimodálních textů, které mohou s rozvojem multigramotnosti souviset. Zjištění otevírají prostor pro diskusi o potřebě systematictějšího zakotvení multigramotnosti v kurikulu i pedagogické praxi.

Klíčová slova: *multigramotnost; multimodalita; český jazyk; učitelé; subjektivní teorie.*

Abstract

The paper presents preliminary results of the quantitative part of mixed research focused on subjective theories of Czech language teachers related to multiliteracies, a pilot study for my dissertation. The quantitative part examines the level of knowledge of this concept, its content definition, and the declared ways in which teachers develop multiliteracy in their teaching. The analysis suggests that multiliteracy is not clearly understood in the Czech environment and is often associated with partial literacies or digital skills. Yet there are signs of intuitive use of multimodal texts, possibly related to the development of multiliteracy. These findings open up space for discussion about the need for a more systematic anchoring of multiliteracy in the curriculum and pedagogical practice.

Keywords: *multiliteracy; multimodality; Czech language education; teachers; subjective theories.*

1 ÚVOD

Výuka českého jazyka probíhá v prostředí proměněném digitalizací, globalizací, multimodalitou a rostoucí diverzitou komunikačních praktik žáků, jež lze pozorovat mj. na sociálních sítích. Tyto změny kladou nové nároky na to, jak žáci tvoří a interpretují významy obsažené v komunikátech. Multigramotnost nabízí rámec, který tuto proměnu reflektuje a aplikuje do pedagogické praxe. V českém prostředí se s tímto pojmem dosud neoperuje a to, zda je koncept ve výuce rozvíjen, závisí zvláště na učiteli a jeho subjektivní teorii.

2 TEORIE

Multigramotnost zahrnuje schopnost porozumět a tvořit významy napříč různými modalitami – jazykovými, vizuálními, zvukovými, prostorovými či digitálními – a zároveň reflektovat sociokulturní kontext komunikace (Gee & Hayes, 2011). Z důvodu nových nároků na výuku mateřštiny je nutné propojit jednotlivé gramotnosti do jednoho rámce (Palsa & Mertala, 2019), který chápe jazyk jako nástroj sociální praxe (Gee, 2012), a zdůrazňuje, že výuka mateřského jazyka musí reflektovat reálné komunikační situace žáků. Učitel se zde stává „designérem významu“ (The New London Group, 1996), kdy rozhoduje o výběru komunikátů, metod a strategií, tudíž jeho subjektivní teorie zásadně ovlivňuje, zda multigramotnost ve výuce rozvíjena je. V zahraničí se proto ukotvuje již do národních kurikul (Finsko – Sulkunen, 2024), v českém prostředí však zařazení závisí výhradně na osobní invenci konkrétního pedagoga.

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Výzkum je koncipován jako smíšený design s dominancí kvantitativní části, který umožňuje zachytit jak obecné tendence, tak individuální interpretační rámce učitelů. V tomto příspěvku jsou prezentována pouze zjištění z kvantitativní části. Hlavní část tvoří dotazníkové šetření zaměřené na subjektivní teorie

učitelů českého jazyka 2. stupně ZŠ a odpovídajících ročníků gymnázia v ČR týkající se multigramotnosti, jejího vymezení a využití multimodality ve výuce. Dotazník kombinuje uzavřené a otevřené otázky. Smíšený design byl zvolen proto, že umožňuje propojit širší tendence s hlubší interpretací učitelských zkušeností. Kvalitativní část, tvořená krátkými polostrukturovanými rozhovory, bude realizována v následující fázi, aby doplnila kvantitativní zjištění a přispěla k celkově komplexnějšímu porozumění. Kvantitativní data budou analyzována deskriptivní statistikou.

4 VÝSLEDKY / OČEKÁVANÉ VÝSLEDKY

Dosavadní analýza dotazníkového šetření ukazuje několik výrazných tendencí v tom, jak učitelé českého jazyka chápou a využívají koncept multigramotnosti. Předběžná data naznačují, že pojem není v českém prostředí jednoznačně ukotven a jeho interpretace se mezi respondenty výrazně liší. Část učitelů jej spojuje především s digitální či mediální gramotností, zatímco multimodální a kulturní dimenze se v odpovědích objevují méně často. V odpovědích se zároveň objevují náznaky intuitivního využívání multimodálních komunikátů ve výuce, a to i u učitelů, kteří pojem multigramotnost explicitně neznají nebo jej vymezují odlišně. Předběžná data rovněž ukazují variabilitu v tom, jak učitelé vymezují cíle práce s multimodálními texty. Zatímco někteří akcentují rozvoj kritického čtení a interpretace, jiní zdůrazňují spíše motivační funkci nebo atraktivitu materiálů pro žáky.

5 ZÁVĚRY A DISKUSE

Protože tento výzkum slouží jako pilotáž navazující dlouhodobé kvalitativní studie na dané téma, jedná se o úvodní sondu rozšířenosti povědomí v českém prostředí. Hlavní premisou celé disertační práce je nabídnout nové možnosti způsobu výuky mateřštiny, které budou více vycházet z autentické zkušenosti studenta a poskytnou mu nástroje, jak v každodenních komunikačních situacích reagovat. I když se již v současnosti setkáváme s učiteli, kteří autentické komunikáty v hodinách využívají, často setrvávají pouze u povrchního rozboru, který se od běžných textů liší pouze větší atraktivitou pro žáky, a nezohledňují multimodální či kulturní aspekt komunikátu, a tudíž nevyužívají celý potenciál

sdělení spojený právě s rozvojem multigramotnosti. Diskuse se proto zaměří na možné příčiny rozdílných přístupů k výuce, např. odlišné profesní zkušenosti, dostupnost metodické podpory či podmínky škol.

6 LITERATURA

- Gee, J. P., & Hayes, E. R. (2011). *Language and learning in the digital age*. Routledge.
- Gee, J. P. (2012). The old and the new in the new digital literacies. *Educational Forum*, 76(4), 418–420. <https://doi.org/10.1080/00131725.2012.708622>
- Palsa, L., & Mertala, P. (2019). Multiliteracies in local curricula: conceptual contextualizations of transversal competence in the finnish curricular framework. *Nordic Journal of Studies in Educational Policy*, 5(2), 114–126. <https://doi.org/10.1080/20020317.2019.1635845>
- Sulkunen, S. (2024). *Multiliteracy: the new basic skill for the 21st century classroom*. European School Education Platform. Retrieved May 31, 2025, from <https://school-education.ec.europa.eu/en/discover/expert-views/multiliteracy-new-basic-skill-21st-century-classroom>
- The New London Group. (1996). A Pedagogy of Multiliteracies: Designing Social Futures. *Harvard Educational Review*, 66(1), 1–23. https://www.researchgate.net/publication/265529425_A_Pedagogy_of_Multiliteracies_Designing_Social_Futures